

OSVRT NA JEDNO ISTRAŽIVANJE ČIKAŠKOG RADNIŠTVA U RAZDOBLJU IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA

U drugoj polovini XIX. i prvoj polovini XX. stoljeća grad Chicago odigrao je izuzetno značajnu ulogu u rađanju i jačanju radničke samosvijesti u Sjedinjenim Američkim Državama. U tom je gradskom okružju začeto daleko najviše prosvjednih obustava rada, odnosno svojedobnih početaka radničkog udurživanja u pokušaju isticanja njihovih manje ili više pravednih zahtjeva. Zbog tada još nepomirljivih interesa glavničara i nadničara zbio se u posljednjim desetljećima prošlog stoljeća niz krvavih sukoba između nezadovoljnih radničkih prosvjednika i čikaških redarstvenika (Prvosvibanjski štrajk 1886., McCormackov štrajk 3. svibnja i Haymarketski prosvjedi 4. svibnja iste godine, Pullmanov štrajk 1894. itd.) pri čemu su živote izgubili deseci ljudi. Srazovi su se nastavili i u prvim desetljećima ovog stoljeća. Tako je, primjera radi, udruga čikaških radnika u masovnoj proizvodnji tijekom prvoga svjetskog rata, a i kasnije u doba velike gospodarske krize, svojim nezadovoljstvom utjecala na klasne odnose cijele države. Sva su ta, i još brojna druga ovdje nespomenuta nemirna zbivanja, značajno pridonijela radničkom zadobivanju boljeg položaja na američkoj društvenoj ljestvici.

Djelo čijim se sadržajem letimično bavimo u ovom osvrtu obrađuje razdoblje između dva svjetska rata, odnosno doba kada u Chicagu, a i na širim prostorima, jenjavaju krvavi sukobi koje zamjenjuje primjereniji pristup sviju strana. To je knjiga američke povjesničarke Lizabeth COHEN pod naslovom *Making a New Deal: Industrial Workers in Chicago (1919-1939)*, objavljena u New Yorku, 1990. Osim što kroz nju istražuje međusobne odnose između radničkih, kapitalističkih i vladinih krugova, znanstvenica je osobito usredotočena na pojavu masovne kulture dvadesetog stoljeća i nastanak gospodarske krize te na njihov utjecaj pri oblikovanju stavova čikaškog odnosno američkog radnika prema mjesnim ustanovama, saveznoj vlasti, državnom i gospodarskom poretku i samom radničkom pokretu. Njena istraživanja ishode činjenicama što dojmljivo oslikavaju radništvo duboko ukorijenjeno u iseljeničko-doseljeničkom iskustvu i pripadajućim mu kulturama.

Ovo djelo, koje je g. 1991. osvojilo vrijednu nagradu "Bankroft" što je dodjeljuje Američko povijesno društvo (eng. *American Historical Association*), ogledan je primjer istinskog znanstvenog istraživanja iz kojeg su proizašle nove dragocjene spoznaje. Ta vrsna rasprava posebice nastoji objasniti napredak pri udruživanju radnika masovne proizvodnje i teškog veleobrta u radničke saveze na prijelazu iz trećeg u četvrto desetljeće, kao i uspjeh američkog radništva u pokušaju utjecanja na državni politički sustav. Cohenova istražuje samu zamisao radničke kulture i njeno korištenje kao udružujuće snage u Chicagu, a s utjecajem na šira područja Sjedinjenih Država.

Povjesničarka je također usredotočena na životne uvjete u velikim čikaškim radničkim četvrtima te na ponašanje tamošnjih žitelja naspram pitanja društvene skrbi unutar novog, takozvanog čudorednog ili dobrotvornog poslijeversailleskog kapitalizma u SAD. Cohenova pritom uspjeva prepoznati pojavu radničkog stava spram rečenog, nešto blažeg kapitalizma. Misao vodilja tog odnosa je ta da on određenim promjenama može postati pošten i plodotvoran za sve slojeve ljudskog društva, pa tako, naravno, i u slučaju radništva. Koristeći ovaj podatak, ona polučuje uspjeh pri traženju odnosno objašnjavanju razloga odbijanja većine komunističkih naučavanja od strane čikaškog radnika.

Istraživačica je zamjetno osjetljiva na narodnosnu pozadinu koja je svojevremeno nesumnjivo znakovito utjecala na okupljanje, udruživanje i djelovanje radništva toga grada. Već u XIX. stoljeću u Chicagu, a i ostalim američkim velegradima, ustanovljuju se doseljeničke narodne zajednice koje će dvadesetih godina našeg stoljeća bez izuzetka prerasti u čvrste bratske udruge. Dok su u prethodnom zbiljski djelotvorno bile organizirane samo tri najače i najutjecajnije doseljeničke skupine: njemačka, britanska i irska, početkom XX. stoljeća sve su brojnije i politički nazočnije i druge zajednice. U veleobrtničkim dijelovima grada mogu se sve češće čuti slavenski jezici srednje i istočne Europe (primjera radi po *Općem šematizmu Katoličke crkve u Jugoslaviji, Vrhbosna /Sarajevo/,* g. 1939., str. 528-530, u Chicagu je između 1900. i 1914. ustanovljeno čak pet hrvatskih župa, od kojih četiri rimokatoličke i jedna grkokatolička, kako bi tamo vjerski, prosvjetno i narodnosno opsluživale više od 1500 naših, u pravilu radničkih obitelji), a u značajnom broju prisutno je i radništvo romanskog, mađarskog, grčkog, skandinavskog i afroameričkog kulturnog kruga.

S obzirom na tadašnje naglašavanje različitog podrijetla i raznolikih običaja, nije začudno da istinski skupno radničko nastupanje sve do kasnih dvadesetih u biti ne postoji. To je posebno uočljivo u onim poglavljima knjige koja obrađuju pojedine grane masovne proizvodnje. Elizabeth Cohen s tim u svezi pokušava sagledati i početak utjecaja masovne kulture na dotične skupine i njihovo povratno postavljanje prema istoj u tijeku trećeg i četvrtog desetljeća, a sve ne bi li, uz spomenuto, pokazala kakvom se žilavošću radničke zajednice pokreću i odupiru u nastojanju da izdrže opterećenja poratnog vremena i rastućih gospodarskih nevolja.

Kada spominjemo narodnosne ili bratske zajednice, pouzdano je, kako tvrdi Cohenova, da su one, osim političkoj, služile i drugoj važnoj svrsi, obrani vlastite narodne samobitnosti i prepoznatljivosti pred sveprisutnim engleskim jezikom te pred novonastalom masovnom kulturom dvadesetih. Istom je i ona došla do već poznate spoznaje o tome da ta nova uljudbena pojava ipak već tridesetih dobrim dijelom nadvladava američku kuturnu šarolikost i etničku samodovoljnost iako su joj najpostojanije skupine u međuvremenu, a i potom, uspjele utisnuti neka svoja prepoznatljiva obilježja. Ovakva su kretanja neizostavno morala dovesti do slabljenja dotada uobičajene i neprikosnovene rasne i narodnosne podijeljenosti unutar radništva. Time je u radničkim četvrtima, uz ostalo, bio probijen put lakšem djelovanju snažnih nadudruga, poput Kongresa veleobrtnih udruga (eng. *American Federation of Labor*).

U potrazi za osnovnim razlogom radničkog uspjeha pri oblikovanju novih saveza na prijelazu iz dvadesetih u tridesete godine, znanstvenica je iznašla dokaze za tvrdnju da su upravo nova motrišta i očekivanja najvećeg dijela radništva bili glavni pokretački čimbenici, a nikako, kako smatra većina američkih povjesničara i društvoslovaca, samo i jedino "radništvu sklona" Hooverova republikanska te, osobito, Rooseveltova demokratska državna uprava u Washingtonu. Sazrijevanje okolnosti za takozvano Novo poslovanje (eng. *New Deal*) jasno obilježava te novoiznikle međuodnose u godinama nazovidobrotnog kapitalizma. Kako ustvrđuje istaživačica, i zaposleni i nezaposleni radnici u vrijeme posvemašnjeg gospodarskog kraha između 1929. i 1933. samosvjesno počinju zahtijevati pravedan i pouzdan dohodak, odnosno mogućnost njegova zarađivanja te svu ostalu društvenu skrb, što bi im značajno unaprijedilo

tada krhku sigurnost obiteljskog života. Osnovno polazište radničkih udruga iz kojeg proizlazi da i državni i zasebni poslodavci imaju značajne obveze prema svojim upošljenicima i njihovim obiteljima, bilo je, sasvim prirodno, spremno prihvaćeno od svih radnika. Nasuprot tome, mišljenje poslodavaca po kojem zauzvrat posloprimci njima moraju iskazivati potpunu odanost, nije baš prečesto od istih bilo prihvaćeno. Međutim, ima primjera gdje je, uvjetno rečeno, obostrani sklad bio na djelu. Poznati su tako, između ostalih, slučajevi velikih američkih tvrtki kao što su Swift and Company, Western Electric i Wisconsin Steel koje u brizi za radnike i njihove obitelji nisu ostajale samo na riječima pa su zato kod većine zaposlenika nailazile na povjerenje.

Dakle, i iz ovih vrlo sažetih podataka, odnosno izvadaka iz djela, očito je da uslijed jačanja radničke samosvijesti o pravima te poradi umjerenijeg i djelotvornijeg pristupa državno-posjedničkih krugova, tih godina nastaju skoro korjenite promjene u odnosima između jednog dijela glavničara i njihovih djelatnika, no tada još ni izdaleka većine. Sigurno je da ovi posljednji, poučeni višedesetljetnim gorkim iskustvima, nisu lakovjerno nasjeli na milozvučne promjene u kapitalističkom odnosu, čak i kada je to kasnije prešlo razinu rijetkog slučaja. Naime, dobar dio tog novog, "osjećajnijeg" američkog kapitalizma bio je ipak samo pokušaj opsjene. Stoga se daljnjim učvršćivanjem sustava radničkih saveza trebalo izboriti za zbiljsko poboljšanje u klasnim odnosima, u čemu se u godinama nakon Drugog svjetskog rata napokon i uspjelo.

Pri kraju našeg napisa primjećujemo kako bi se jedinim uočljivim nedostatkom ovog znanstvenog postignuća mogla smatrati činjenica što povjesničarka premalo pozornosti obraća pojačanom radničkom udruživanju i djelovanju tijekom Prvog svjetskog rata te neposredno po njegovu svršetku (istina, ona je već u naslovu točno omeđila razdoblje svoga proučavanja), a koje se pojavilo kao protuodgovor na sve učestalije miješanje Wilsonove državne uprave u gospodarske tokove, i to osobito upadljivo u slučaju velikih tvorničkih sustava za proizvodnju hrane i kovina. Nedvojbeno je da bi dublje bavljenje tim zbivanjima potvrdilo da je iskustvo svojevrsnog ratnog državnog socijalizma imalo znakovitog utjecaja kako na radničke vođe, tako i osobno na Franklina D. Roosevelta i njegove kasnije suradnike, a time posredno i na učinkovitost u doba Novog poslovanja.

Ipak, bez obzira na tu uvjetnu manjkavost, djelo *Making a New Deal* temeljit je i uzoran prikaz jednog posebnog dijela čikaške, ali i šire američke političke i gospodarske zbilje u međuratnom vremenu. Korištenjem priličnog broja povijesnih vrela, Cohenova je ujedno unijela novo svjetlo u opće poznavanje same prirode života američkog radništva i masovne kulture dvadesetog stoljeća.

Elvis Lukšić